

МОНГОЛ УЛСЫН ДЭЭД ШҮҮХИЙН
НИЙТ ШҮҮГЧИЙН ХУРАЛДААНЫ
ТОГТООЛ

2026 оны 05 сарын 15 өдөр

Дугаар 37

Улаанбаатар хот

ХҮН намын дүрэм (Шинэчилсэн найруулга)-ийг
бүртгэх тухай

Монгол Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн хуралдааныг Ерөнхий шүүгч Д.Ганзориг даргалж, Танхимын тэргүүн Н.Баярмаа, Д.Мөнхтуяа, шүүгч Б.Амарбаясгалан, Д.Батбаатар, Н.Батзориг, Н.Батчимэг, М.Батсуурь, Э.Золзаяа, М.Пүрэвсүрэн, П.Соёл-Эрдэнэ, С.Соёмбо-Эрдэнэ, Б.Ундрах, Б.Цогт, Ц.Цогт, Х.Эрдэнэсүвд нарын бүрэлдэхүүнтэй,

ХҮН намын дүрэм (Шинэчилсэн найруулга)-ийг бүртгүүлэх тухай өргөдлийг шүүгч Д.Батбаатарын танилцуулснаар хэлэлцээд

ТОДОРХОЙЛОХ нь:

ХҮН намын дарга Т.Доржхандаас “... Төлөөллийн төв байгууллага болох Төлөөлөх зөвлөл нь ХҮН намын 2025 оны 12 дугаар сарын 13-ны өдрийн ээлжит Их хурлын ИХ/08 дугаар тогтоолоор олгогдсон эрхийн хүрээнд 2026 оны 04 дүгээр сарын 01-ний өдөр хуралдаж, Монгол Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн хуралдааны 2026 оны 01 дүгээр сарын 23-ны өдрийн 09 дүгээр тогтоолд заасан шаардлагын дагуу намын дүрэм (Шинэчилсэн найруулга)-д холбогдох нэмэлт, өөрчлөлт оруулсныг бүртгүүлэхээр холбогдох бичиг баримтын хамт хүргүүлж байна” гэх өргөдлийг 154 хуудас баримт, 1 ширхэг флашийн хамт 2026 оны 04 дүгээр сарын 16-ны өдөр Улсын дээд шүүхэд ирүүлжээ.

Дээрх өргөдөл, хавсралт баримтуудыг Улс төрийн намын тухай хууль (Шинэчилсэн найруулга) болон Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн хуралдааны 2024 оны 02 дугаар сарын 23-ны өдрийн 06 дугаар тогтоолоор баталсан “Улс төрийн намын бүртгэл хөтлөх журам”-ын 2.5-д заасны дагуу шалгах ажиллагааг хэрэгжүүлсэн ба 2026 оны 04 дүгээр сарын 27-ны өдөр хийсэн сонсох ажиллагааны явцад нэмэлтээр 194 хуудас баримт, 2 ширхэг флаш ирүүлснийг шалгаад, журмын 6.6-д зааснаар нийт шүүгчийн хуралдаанаар хэлэлцүүлэв.

ҮНДЭСЛЭХ нь:

Улс төрийн намын тухай хууль (Шинэчилсэн найруулга)-ийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийн 2 дугаар зүйлд “Нам өөрийн дүрэм, хөтөлбөр, дотоод зохион байгуулалтыг Улс төрийн намын тухай хууль (Шинэчилсэн найруулга)-тай нийцүүлэх арга хэмжээг 2025 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн дотор авч хэрэгжүүлэх бөгөөд уг өөрчлөлтийг Улсын дээд шүүхэд 30 хоногийн дотор хүргүүлнэ” гэж заасан.

ХҮН нам хуульд заасан хугацааны дотор намын дарга болон намын дүрэм (Шинэчилсэн найруулга)-ийг бүртгүүлэх өргөдлийг 2025 оны 12 дугаар сарын 25-ны өдөр ирүүлснээс Улсын дээд шүүх намын даргыг бүртгэж, харин намын дүрэм нь тодорхой алдаа, зөрчилтэйн улмаас бүртгэгдээгүй байна.

Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн 2026 оны 01 дүгээр сарын 23-ны өдрийн хуралдаанаар зөрчлөө зассаны үндсэн дээр дахин нэг удаа 60 хоногийн дотор намын дүрмээ бүртгүүлэх боломжийг олгосны дагуу тухайн нам нь Улс төрийн намын тухай хууль (Шинэчилсэн найруулга)-д заасан шаардлагад нийцүүлэн дүрмээ баталж, 60 хоногийн дотор буюу 2026 оны 04 дүгээр сарын 16-ны өдөр өргөдлөө ирүүлсэнийг Улсын дээд шүүхийн нийт шүүгчийн хуралдаанаас ХҮН намын дүрэм (Шинэчилсэн найруулга)-ийг дараах үндэслэлээр бүртгэж шийдвэрлэв.

Нэг.Улс төрийн намын тухай хууль (Шинэчилсэн найруулга)-ийн 17 дугаар зүйлийн 17.4-т “Намын төлөөллийн төв байгууллагын гишүүдийн гуравны хоёроос доошгүй нь санал гаргавал намын дүрэмд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэж болно. Энэ нэмэлт, өөрчлөлт нь намын дүрмийн гуравны нэгээс хэтрэхгүй байна” гэж;

ХҮН намын дүрэм (2022 он)-ийн 5.8-д “Намын Төлөөлөх зөвлөл нь дараах бүрэн эрхтэй.” гээд 5.8.1-д “Намын Их хурлаар баталсан намын дүрэм, мөрийн хөтөлбөрт нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, сонгогдсон бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт оруулах асуудлыг шийдвэрлэх” гэж тус тус заажээ.

Өмнө нь, ХҮН намын дүрмийн 4.5-д заасны дагуу Удирдах зөвлөлөөс ээлжит VIII Их хурлыг 2025 оны 12 дугаар сарын 13-ны өдөр зарлан хуралдуулж, албан тушаалын болон анхан болон дунд шатны нэгжээс сонгогдсон 213 төлөөлөгч оролцохоос 164 төлөөлөгч (77%) оролцож, ИХ/06 дугаар тогтоолоор намын дарга Тогмидын Доржхандын бүрэн эрхийн хугацааг 4 жилээр сунгаж, ИХ/08 дугаар тогтоолоор намын дүрэм (Шинэчилсэн найруулга)-ийг баталж, 2025 оны 12 дугаар сарын 25-ны өдөр бүртгүүлэхээр өргөдөл ирүүлснийг Улсын дээд шүүхийн 2026 оны 01 дүгээр сарын 23-ны өдрийн нийт шүүгчийн хуралдааны 09 дүгээр тогтоолоор намын даргыг бүртгэж, харин намын дүрэм (Шинэчилсэн найруулга)-ийн зарим заалт нь хуульд нийцээгүй гэж 8 үндэслэл бүхий 15 алдаа зөрчлийн талаар дурдаж бүртгэхээс татгалзсан.

Уг тогтоолыг үндэслэн намын дүрмийн дагуу Төлөөлөх зөвлөлийн хуралдааныг 2026 оны 04 дүгээр сарын 01, 2026 оны 04 дүгээр сарын 28-ны өдрүүдэд зохион байгуулж, 2025 оны 12 дугаар сарын 13-ны өдрийн ээлжит VIII Их хурлаар баталсан намын дүрэм (Шинэчилсэн найруулга)-д нэмэлт, өөрчлөлтийг оруулсан.

Өргөдөл шалгах ажиллагааны явцад тухайн нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан дүрмийн зарим заалт тодорхой бус байсантай холбогдуулан, Улсын дээд шүүхийн Бүртгэлийн албанаас сонсох ажиллагааг явуулсан. Үүнтэй холбогдуулж тухайн намаас намын ээлжит бус Их хурлыг 2026 оны 05 дугаар сарын 04-ний өдөр хуралдуулан, дээр дурдсан Төлөөлөх зөвлөлийн хоёр удаагийн хурлаар намын дүрэмд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийг тус тус хэлэлцэн шинэчлэн баталжээ.

Хоёр.Хүн намаас 2026 оны 05 дугаар сарын 06-ны өдөр “... намын дүрэм (Шинэчилсэн найруулга)-д холбогдох нэмэлт, өөрчлөлтийг оруулж, Төлөөлөх зөвлөлийн 2026 оны 04 дүгээр сарын 01-ний өдрийн хурал, Төлөөлөх зөвлөлийн 2025 оны 04 дүгээр сарын 28-ны өдрийн хурлаар хэлэлцүүлэн баталж хүргүүлсэн болно. Мөн 2026 оны 05 дугаар сарын 04-ний өдөр ХҮН намын ээлжит бус Их хурлыг зохион байгуулж, шаардлагын дагуу дээрх өөрчлөлтүүдийг тусгасан ХҮН намын дүрэм (Шинэчилсэн найруулга)-ийг хэлэлцэн баталж нэмэлтээр дор дурдсан холбогдох бичиг баримтыг хүргүүлж байна ...” гэсэн хүсэлтийг Улсын дээд шүүхэд ирүүлсэн байна.

Тус намын 2022 оны дүрмийн 4.7-д “Намын дарга намын ээлжит бус Их хурлыг хуралдуулах саналыг Удирдах зөвлөлд оруулж болох бөгөөд саналыг Удирдах зөвлөл 14 хоногийн дотор хэлэлцэж ээлжит бус Их хурал хуралдуулах шийдвэр гаргана” гэж заасны дагуу намын Удирдах зөвлөл нь 2026 оны 05 дугаар сарын 01-ний өдөр хуралдаж, 25 гишүүн оролцохоос 18 (72 хувь) гишүүн оролцсон. Тус хурлын 04/26 дугаар тогтоолоор намын ээлжит бус Их хурлыг 2026 оны 05 дугаар сарын 04-ний өдөр хуралдуулахаар тов тогтоосон байна.

Мөн намын дүрмийн 4.1-д “Намын удирдах дээд байгууллага нь намын Их хурал байна. Намын Их хурлын төлөөлөгчид нь намын сонгуульт албан тушаалтнууд болон анхан, дунд шатны нэгжүүдээс сонгогдсон намын гишүүдээс бүрдэнэ”, 4.2-т “Дараах сонгуульт албан тушаалтнууд нь намын их хурлын төлөөлөгчид байна. - Намын дарга, - Ерөнхий нарийн бичгийн дарга, - Удирдах зөвлөлийн гишүүн, - Нарийн бичгийн дарга, - Намын дунд шатны байгууллагын дарга, - Төлөөлөх зөвлөлийн гишүүн, - Гүйцэтгэх төв байгууллагын газар, хэлтсийн дарга, - Монгол Улсын Их Хурал /УИХ/-ын гишүүн, - Монгол Улсын Засгийн Газрын гишүүн, - Намаас төрийн улс төрийн албан тушаалд сонгогдсон болон томилогдсон гишүүн, - Аймаг, нийслэл, дүүргийн иргэдийн төлөөлөгчдийн хуралд төлөөлөгчөөр сонгогдсон гишүүн”, 4.3-т “Намын анхан болон дунд шатны нэгжээс дараах тооны гишүүдийг их хурлын төлөөлөгчөөр сонгоно. - Нийслэлийн намын хорооны тэргүүлэгчдийн хурлаас 9 төлөөлөгч, - Аймаг, дүүргийн намын хорооны тэргүүлэгчдийн хурлаас тус бүр 4 төлөөлөгч, - Намын анхан шатны байгууллагаас тус бүр 1 төлөөлөгч” гэж тус тус заасан.

ХҮН намын 2026 оны 05 дугаар сарын 01-ний өдрийн 27/17 дугаар албан бичгээр “ХҮН намын аймаг, дүүргийн намын хорооны дарга нарт” гээд дүрмийн 4.1 болон 4.3 дахь заалтуудыг баримтлан намын ээлжит бус Их хуралд тухайн шатны намын хорооноос оролцох төлөөлөгчийн нэрсийг хурлаараа баталж ирүүлэхээр заасан. Үүний дагуу Их хурлын төлөөлөгчөөр Ховд, Говь-Алтай, Баян-Өлгий, Увс, Өвөрхангай, Сэлэнгэ, Дархан-Уул, Хэнтий, Орхон, Дорнод, Говь-Сүмбэр, Дорноговь, Төв, Булган, Завхан, Архангай, Сүхбаатар Хөвсгөл аймаг тус бүрээс 4 төлөөлөгч, Баянхонгор аймгаас 5, нийт 77 төлөөлөгч; БЗД, БГД, СХД, ЧД, ХУД, СБД, Багануур дүүрэг тус бүрээс 4 төлөөлөгч, Налайх дүүргээс 3, нийт 31 төлөөлөгчийг тус тус сонгож ирүүлсэн байна.

Өргөдөлд хавсарган ирүүлсэн баримтад Гүйцэтгэх зөвлөлийн 2026 оны 05 дугаар сарын 01-ний өдрийн ГЗ/02 дугаар тогтоолоор намын Төлөөлөх зөвлөлийн

гишүүнээр албан тушаалын зарчмаар 58, сонгуулийн зарчмаар 35, нийт 93 гишүүнийг шинэчлэн баталжээ.

Ингэхдээ өмнөх өргөдөлд хавсарган ирүүлсэн Гүйцэтгэх зөвлөлийн 2025 оны 12 дугаар сарын 08-ны өдрийн “Намын Төлөөлөх зөвлөлийн гишүүдийг шинэчлэн бүртгэх тухай” Г/07 дугаар тогтоолын хавсралтаар баталсан албан тушаалын зарчмаар сонгогдсон 5 гишүүний оронд н.Гомбодорж, Г.Мөнхбаяр, Э.Тэнгистамир, Ц.Цолмон, Б.Алтанхуяг нарыг, сонгуулийн зарчмаар сонгогдсон 1 гишүүний оронд Д.Энхжаргалаар тус тус өөрчлөн баталсан байна. Гэвч сонгуулийн зарчмаар сонгогдсон Д.Энхжаргалыг дүрмийн 5.4-т “... Сонгуулийн зарчмаар сонгогдсон гишүүний сул орон тоо гарвал тухайн гишүүнийг сонгосон намын байгууллага намын гишүүдээс нэр дэвшүүлж нөхөн сонгож Гүйцэтгэх зөвлөлд хүргүүлж бүртгэлд хамруулна” гэж зааснаар сонгосон эсэх нь тодорхой биш, холбогдох баримтыг ирүүлээгүйг дурдах нь зүйтэй.

Дүрмийн 1.3-т “Нам нь үйл ажиллагаандаа дараах зарчмыг баримтална:” гээд 1.3.3-т “Зохион байгуулалт, үйл ажиллагаагаа ардчилсан зарчимд тулгуурлан цөөнхийн саналд хүндэтгэлтэй хандаж, олонхын саналаар гаргасан шийдвэрийг нийтээрээ даган биелүүлж, эв нэгдлийг эрхэмлэн ажиллах”, 4.8-д “Намын Их хурлыг нийт төлөөлөгчдийн олонх нь оролцсоноор хүчинтэйд тооцно”, 4.9-д “Намын Их хурал нь дараах онцгой бүрэн эрхтэй:” гээд 4.9.1-д “Намын дүрэм, мөрийн хөтөлбөрийг батлах, тэдгээрт нэмэлт, өөрчлөлт оруулах” гэж тус тус заасан.

Намын ээлжит бус Их хурал нь 2026 оны 05 дугаар сарын 04-ний өдөр дахин хуралдаж, Их хурлын төлөөлөгчөөр сонгогдсон 201 төлөөлөгч оролцохоос 129 төлөөлөгч оролцсоны 100 хувийн саналаар “ХҮН намын дүрэм (Шинэчилсэн найруулга)-ыг” баталсан нь Т/05 дугаар тогтоол, Тооллогын комиссын санал хураалт болон бусад баримтаар баталгаажсан байна.

Намын ээлжит бус Их хурлын төлөөлөгчөөр аймаг, дүүргээс 108, албан тушаалын зарчмаар 58, сонгуулийн зарчмаар 35, нийт 201 төлөөлөгч сонгогдсон боловч 213 төлөөлөгчийн нэр бүхий ирцийн бүртгэлийг өргөдөлд хавсарган ирүүлснээс Багахангай, Өмнөговь, Дундговь аймгуудаас сонгогдоогүй 12 төлөөлөгчийн нэрийг нэмж оруулсан байна. Гэхдээ эдгээр 12 төлөөлөгч нь 2026 оны 05 дугаар сарын 04-ний өдрийн ээлжит бус Их хуралд оролцоогүй байгааг дурдах нь зүйтэй.

Дээрх байдлаас үзэхэд, ХҮН намын 2025 оны 12 дугаар сарын 13-ны өдрийн ээлжит VIII Их хурлын ИХ/08 тогтоолоор баталсан дүрэмд Төлөөлөх зөвлөлийн хуралдааныг 2026 оны 04 дүгээр сарын 01, 2026 оны 04 дүгээр сарын 28-ны өдрийн хурлаар оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийг 2026 оны 05 дугаар сарын 04-ний өдрийн ээлжит бус Их хурлын Т/05 дугаар тогтоолоор тус тус баталсан ХҮН намын шинэчилсэн дүрмийг бүхэлд нь Улс төрийн намын тухай хуулийн 15 дугаар зүйлд заасан шаардлагад нийцсэн үндэслэлээр бүртгэхээр шийдвэрлэв.

Уг тогтоолыг үндэслэн намын дүрмийн дагуу зохион байгуулж, 2025 оны 12 дугаар сарын 13-ны өдрийн ээлжит VIII Их хурлаар баталсан намын дүрэм (Шинэчилсэн найруулга)-д нэмэлт, өөрчлөлтийг оруулсан.

Монгол Улсын шүүхийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлийн 25.8.8, 26 дугаар зүйлийн 26.1 дэх хэсэгт заасныг удирдлага болгон ТОГТООХ нь:

1.Улс төрийн намын тухай хууль (Шинэчилсэн найруулга)-ийн 15 дугаар зүйлийн 15.3, 15.5 дахь хэсэгт заасныг баримтлан ХҮН намын дүрэм (Шинэчилсэн найруулга)-ыг бүртгэсүгэй.

ХУРАЛДААН ДАРГАЛАГЧ,
ЕРӨНХИЙ ШҮҮГЧ

Д.ГАНЗОРИГ

ИЛТГЭГЧ ШҮҮГЧ

Д.БАТБААТАР